

Sándorfalva Város Önkormányzat Képviselő-testület
14/2012. (III. 29.) önkormányzati rendelete

Sándorfalva város helyi jelentőségű természeti területeinek
és emlékeinek védelméről
(egységes szerkezetben)

Sándorfalva Város Önkormányzatának Képviselő-testülete az Alaptörvény 32. cikk (2) bekezdésében, valamint a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 16. § (1) bekezdésében meghatározott feladatkörében eljárva, valamint a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 24. § (1) bekezdés b) pontjában kapott felhatalmazás alapján az alábbi rendeletet alkotja:

1. Általános rendelkezések

1. §

(1) A rendelet célja

- a) Sándorfalva város egyedi arculatának sajátos megjelenésének, továbbá az emberek munkáját és kultúráját is híven tükröző természeti környezetének megőrzése,
- b) a város területén lévő természeti emlékek, természeti területek, tájak, valamint ezek természeti rendszereinek, biológiai sokféleségének védelme, a fenntartható használatuk elősegítése,
- c) a város és a táj harmonikus összhangjának megtartása és fejlesztése,
- d) a környezet iránt érzékeny kultúra fejlesztése,
- e) a város lakosságának a természeti szabadidős, kulturális és sporttevékenységét elősegítő környezetben való felüdülését biztosító természeti területek, tájak védelme,
- f) a város természeti, tájképi és kultúrtörténeti szempontból értékes területeinek és környezetének megismertetése, a védelmükkel kapcsolatos ismeretterjesztési tevékenység támogatása és
- g) a város természeti területeinek ökoturisztikai hasznosítása, fejlesztése.

(2) A rendelet hatálya kiterjed a város területén lévő, az országos védelem alatt nem álló, de ritkaságuk, különlegességük, esztétikai, kultúr- vagy helytörténeti jelentőségük miatt megőrzésre érdemes és e rendelettel helyi védelem alá helyezett

- a) természetes, természet-közeli tájrészletekre, vagy tájképi, kultúrtörténeti, ipartörténeti, néprajzi szempontból jellegzetes tájrészletekre,
- b) állóvizekre, valamint azok partjaira és árterületükre,
- c) egyéb természeti és természetközeli élőhelyekre,
- d) felszíni, felszínalaktani képződményekre, tipikus és ritka talajszelvényekre és
- e) a kultúrtörténethez kötődő természeti emlékekre és természetvédelmi területekre (parkokra, intézménykertekre, templomkertekre, fasorokra, egyedi fákra, facsoportokra).

2. §

E rendelet alkalmazása szempontjából

- a) parképítés, park helyreállítás: a jelenlegi állapotot megváltoztató építési tevékenységek: növénytelepítés, növényeltávolítás, burkolatépítés, műtárgy (lépcső, támfal, berendezési tárgy, stb.) építése és bontása (forma, nyomvonal és anyag megváltoztatása);

- b) kiemelt közérdek: a város társadalmi, gazdasági fejlődését szolgáló cél, melyet a kezelő/üzemeltető véleményezésével a Pénzügyi és Településfejlesztési Bizottság véleményének ismeretében a Képviselőtestület annak minősít;
- c) aktív kezelés: baleset megelőzése és a növények egészségének megtartása céljából a növények természetes állapotának megváltoztatása (például metszés);

2. Helyi jelentőségű védett természeti területek típusai

3. §

- (1) Helyi jelentőségű természetvédelmi terület: a város jellegzetes természeti, tájképi adottságokban gazdag, kisebb összefüggő területe, melynek elsődleges rendeltetése egy vagy több természeti érték, illetve ezek összefüggő rendszerének a védelme (például: természetes, természetközeli élőhely, park).
- (2) Helyi jelentőségű természeti emlék: valamely különlegesen jelentős egyedi természeti érték, képződmény és annak védelmét szolgáló terület (például: egyedi fa, fasor, facsoport).

3. A védelem alá helyezés és a védettség feloldása

4. §

- (1) A védetté nyilvánításra bárki javaslatot tehet. A védetté nyilvánítás előkészítése hivatalból indul meg.
- (2) A védetté nyilvánítás előkészítése során természeti értékvizsgálatot kell készíteni, amely dokumentumnak tartalmaznia kell:
 - a) a védetté nyilvánítás vagy a védettség feloldásának indokoltságát,
 - b) a védelem céljainak megvalósításához szükséges intézkedéseket,
 - c) a védelemhez szükséges feltételek, pénzügyi eszközök biztosíthatóságát,
 - d) a védelem várható következményét,
 - e) fotódokumentációt,
 - f) helyrajzi számot (a művelési ág megjelölésével),
 - g) tulajdonos megjelölését,
 - h) kezelő vagy üzemeltető megjelölését,
 - i) kezelési tervet,
 - j) hiteles térképmásolatot és
 - k) az Európai Közösségek jogi aktaiban meghatározott védettségi kategóriába tartozás tényét.
- (3) A helyi jelentőségű védett természeti területté és emlékké nyilvánítása esetén érdekeltnek kell tekinteni és értesíteni kell:
 - a) tulajdonost vagy tulajdonosi jogok gyakorlóját,
 - b) javaslattevőt,
 - c) Csongrád Megyei Kormányhivatal Szegedi Körzeti Földhivatala,
 - d) állami főépítésszt,
 - e) kulturális örökségvédelmi hatóságot,
 - f) területileg illetékes nemzeti park igazgatóságot,
 - g) területileg illetékes állami erdészeti hatóságot,
 - h) természetvédelmi és vízügyi hatóságot,
 - i) a területileg illetékes természetvédelmi hatóságot,
 - j) egyéb érdekelt hatóságot,

k) közmű üzemeltetőket és közútkezelőket,

l) a kezelőt/üzemeltetőt és

m) az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett hasznélvezőt, használót.

(4) A terület és emlék védetté nyilvánítása során az (3) bekezdésben megjelölt szervek, szakhatóságok állásfoglalását be kell szerezni.

(5) A védetté nyilvánítás előkészítése során be kell szerezni az ingatlan tulajdonosának véleményét, és tájékoztatni kell a védetté nyilvánítás következményeiről.

(6) Azon érdekeltek, akik a véleményezési eljárás során írásbeli véleményt nem adnak, kifogást nem emelő véleményezőnek tekintendők.

5. §

(1) A védettség feloldására akkor kerülhet sor, ha annak fenntartását természetvédelmi szempontok a továbbiakban nem indokolják és a védelemben részesülő természeti érték károsodása olyan mértékű, hogy az már vissza nem fordítható.

(2) A védettség feloldását megelőzően el kell készíteni az értékvizsgálati dokumentum 3. § (2) bekezdés a) és e)-f) pontjaiban meghatározott részét, értesíteni kell a 3. § (3) bekezdésében meghatározottakat, és be kell szerezni az érdekelt szervek, szakhatóságok állásfoglalását. A védettség feloldására vonatkozó javaslattal együtt ismertetni kell az állásfoglalásokat, amelyeket a Képviselő-testület elé kell terjeszteni.

4. A helyi jelentőségű természeti területek és emlékek védelmének nyilvántartása

6. §

(1) A helyi jelentőségű természeti területekről és emlékekről helyi nyilvántartást kell vezetni.

(2) A nyilvántartásnak tartalmazni kell:

a) a terület megnevezését,

b) a terület jellegét, kiterjedését,

c) a védetté nyilvánításról szóló döntés számát és megnevezését,

d) a helyrajzi számot (művelési ág megjelölésével),

e) a védelem szakszerű rövid indokolását,

f) tulajdonos, kezelő vagy üzemeltető megjelölését,

g) az értékvizsgálati dokumentumot és

h) a védelem feloldásának indokát, a megszüntetésre vonatkozó önkormányzati határozat számát.

5. A védett területek fenntartására, üzemeltetésére vonatkozó szakmai követelmények

7. §

(1) A helyi jelentőségű természeti területek és emlékek fennmaradásának feltétele a természetvédelmi szempontoknak megfelelő használat.

(2) A természeti terület és emlék használata, illetve fenntartása során a kezelési terv előírásait be kell tartani.

(3) Védett fák, facsoportok védőövezete, amennyiben a kezelési terv máshogy nem rendelkezik:

a) a gyökér védelmében: a lombkorona vetülete és

b) a lombkorona védelmében: a lombkorona + 1 méter sugarú kör.

(4) A védett zöldterület és környezetének összhangját meg kell teremteni.

6. Helyi jelentőségű természeti területekre és emlékekre vonatkozó engedélyezések, a Környezetvédelmi Alap forrása

8. §

(1) A helyi védelem alatt álló parkokat és természeti emlékeket folyamatosan helyre kell állítani, törekedve az eredeti jellegre, a jellemző belső szerkezetre, a növényanyagra és az eredeti stílusjegyekre. Helyreállítás előtt a Pénzügyi és Településfejlesztési Bizottság, a műemléki és természetvédelmi hatóság véleményét be kell szerezni.

(2) Természetvédelmi területeket, természeti emlékeket érintő építési munkák befejezése után, továbbá rendkívüli esemény, üzemzavar elhárítását követően az igénybe vett területek eredeti állapotát helyre kell állítani.

(3) Kiemelt közérdekből a helyi védelem alatt álló területek kezelési előírásaitól eltérő használatához a kezelő vagy üzemeltető véleményezése és a Pénzügyi és Településfejlesztési Bizottság jóváhagyása szükséges.

(4) A külön jogszabály alapján kiszabott természetvédelmi bírságot az önkormányzat Környezetvédelmi Alapjába kell befizetni.

7. Záró rendelkezések

9. §

E rendelet 2012. április 1-jén lép hatályba.

10. §

A helyi jelentőségű természeti területek, emlékek jegyzékét és a kezelési terveket jelen rendelet mellékletei tartalmazzák:

- a) 1. sz. melléklet: Sándorfalva város helyi jelentőségű természetvédelmi területeinek jegyzéke
- b) 2. sz. melléklet: Sándorfalva város helyi jelentőségű természeti emlékeinek jegyzéke
- c) 3. sz. melléklet: Sándorfalva város helyi jelentőségű természetvédelmi területeinek kezelési terve
- d) 4. sz. melléklet: Sándorfalva város helyi jelentőségű természeti emlékeinek kezelési terve

Sándorfalva, 2012. március 20.

Kakas Béla sk.
polgármester

Dr. Kovács Beáta sk.
jegyző

Záradék:

A rendelet kihirdetésének napja: 2012. március 29. 15 óra

Dr. Kovács Beáta sk.
Jegyző

Záradék: A rendelet egységes szerkezetben hiteles: 2012. október 16.

Dr. Kovács Beáta
Jegyző

Jegyzék
a
Sándorfalva területén lévő külterületi természetvédelmi területekhez

1. Külterületi helyi jelentőségű természetvédelmi területek

1.1. Zsikó-semlyék (Nádastó)

Az érintett ingatlan:

- 0366 hrsz.

1.2.¹ Nádas-tó

I. A helyi védettség alatt álló területek a Nádas-tón és annak környezetében:

- 1) 0372/3*
- 2) 0372/4*
- 3) 0373/2*
- 4) 0378*
- 5) 0379/2
- 6) 0379/5*
- 7) 0379/6*
- 8) 0379/7*
- 9) 0379/8*
- 10) 0379/9*
- 11) 0379/10*
- 12) 0380/2
- 13) 0380/7
- 14) 0380/10*
- 15) 0380/11*
- 16) 0380/13* a-c)
- 17) 0381*
- 18) 0382/4*
- 19) 0382/70*
- 20) 0382/71*
- 21) 0402*
- 22) 0404*
- 23) 0405/1*
- 24) 0405/2*
- 25) 0406
- 26) 0454/34* helyrajzi számú ingatlanok nyugati széle
- 27) 0454/33*
- 28) 0454/31* helyrajzi számú ingatlanok délnyugati része,
- 29) 0454/9* helyrajzi számú ingatlan déli szeglete

¹ Módosította a 25/2012. (IX. 27.) önkormányzati rendelet 1. §. Hatályos 2012. szeptember 29.

II. A Sándorfalva-Kővágói bányatavak és a mocsári nöszőfüves termőhely:

- 1) 0384/6*
- 2) 0384/4* hrsz.

III. Az egységes védelem érdekében a bányatavak és a Nádas-tó gyepe és mocsara közt futó út:

- 1) 0383 hrsz.

1.3. ²Kapca-szék

Az érintett ingatlanok:

- 1) 0451/16 b*
- 2) 0451/21 b*
- 3) 0451/23 b*
- 4) 0451/25 b*
- 5) 0451/26 b*
- 6) 0451/28 b*
- 7) 0451/29 b*
- 8) 0451/32 b*
- 9) 0451/33 a*
- 10) 0455/8*
- 11) 0455/9d*
- 12) 0455/12*
- 13) 0455/15*

1.4. Kuti-dűlő gyepe szikes tóval (Homokpuszta)

Az érintett ingatlanok:

- 0431/27*
- 0431/42*
- 0436/4*
- 0436/5*
- 0436/6*
- 0436/7*
- 0436/8*
- 0436/9*
- 0436/10 a, b*

² Módosította a 2562012. (IX. 27.) önkormányzati rendelet 2. §. Hatályos 2012. szeptember 29.

1.5. Békás

Az érintett ingatlanok:

- 033/10*
- 033/11*
- 033/12*
- 033/13*
- 039/1*
- 039/3*
- 039/4*
- 039/5 a* (kivéve északkeleti negyedét),
- 039/5 b*
- 039/6*
- 041/1 c*
- 041/3*
- 041/2 b*
- 043*
- 044*
- 045/1*

Jelmagyarázat

* nem önkormányzati tulajdonban lévő ingatlan

Jegyzék

a

Sándorfalva területén lévő belterületi helyi védettségű természeti emlékekhez

2. Belterületi helyi jelentőségű természeti emlékek

1.1. Zrínyi utcai platánfa sor

Az alábbi helyrajzi számú ingatlanok nyugati széle:

- 2673/6*
- 2673/7*
- 2673/8*
- 2673/9*
- 2673/10*
- 2673/11*
- 2673/12*
- 2673/13*
- 2673/14*
- 2673/15*

1.2. Széchenyi utcai platánfa

A Széchenyi u. 13. szám alatt álló juharlevelű platán (*Platanus x hybrida*) a

- 2549* helyrajzi számú ingatlan udvarán

1.3. Sportpályát övező fák

A Homok dülő kocsányos tölgyeitől kiindulva (elkülönült egység) az Alkotmány körút menti fasoron át a Sport utcái platánfasorig $\frac{3}{4}$ körívszerűen.

A fasort 26 juharlevelű platán, 9 kocsányos tölgy (ebből 7 nagytermetű), 2 szürke nyár, 6 nemes nyár (ebből 4 nagytermetű), 3 spirálfűz, 20 amerikai kőris és 3 akác alkotja, melyek az alábbi helyrajzi számú ingatlanokon találhatóak:

- 857/1
- 857/2
- 857/3
- 816/6

1.4. Régi városi strand fái

A medence két végén egy-egy terület-folt áll védelem alatt, melyet összesen 8 fa – 3 juharlevelű platán (*Platanus x hybrida*) és 5 vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) – alkot.

Az érintett ingatlan:

- 855 hrsz.

1.5. Pallavicini kastély kertje

A kastélykert fáinak egységes védelme miatt a terület délkeleti részén lévő vadgesztenyék, a nemes nyaras nyárfacsoportot és a Szabadság tér déli részén lévő akác-os-platános-vadgesztenyés fasor és a Szabadság tér – Ady E. utca sarkán lévő ingatlanon álló platánfa is védelem alatt áll.

Az érintett helyrajzi számok:

- 2423/2
- 2423/3
- 2424/1*
- 5
- 2423/6*

1.6. Szabadság tér fái

Az érintett ingatlanok helyrajzi száma:

- 1*
- 2/1*

Jelmagyarázat:

* nem önkormányzati tulajdonban lévő ingatlan

Kezelési terv

a

Sándorfalva területén lévő külterületi természetvédelmi területekhez

3. Külterületi helyi jelentőségű természetvédelmi területek

2.1. Zsikó-semlyék (Nádastó)

- E mélyedést az elmúlt évtizedekben feltehetően – többek közt szarvasmarhával, juhval, lóval, vagy akár a faluban tartott vízi szárnyasokkal – rendszeresen legeltették, kaszálták. E tevékenység bizonyos mozaikokban visszahozható a területre a nádas helyén. A nádas visszaszorítására a szikes rétek arányának növelésére a szarvasmarha-legeltetés lehet alkalmas. A kaszálással, legeltetéssel azonban mozaikosabb tájszerkezet alakítható ki.
- A nádas téli időszakban történő mozaikos aratása engedélyezett, a helyén feljövő gyep kaszálható, legeltethető.
- A nádas részeket azonban $\frac{3}{4}$ -részt meg kell őrizni, de ezek spontánul is helyreállhatnak.
- A környező hátaikon folyó mezőgazdasági termelésből és a Zsikó-semlyékkal határos belterületen folyó házi szennyvíz-szikkasztásból származó, tápanyagban gazdag csurgalékvizek bejutása csökkentendő, amely a nád elszaporodásához vezetett e vizenyős, vízállásos mélyedésben.
- A semlyék peremén spontán ezüstfásodás, akácodosás kordában tartandó, további terjeszkedése megakadályozandó, de a spontán fehér nyaras és szürke nyaras újulat segítettő.
- A terület beépítése, feltöltése tilos még a peremeken is.
- Mivel hosszabb száraz vagy üde nádasok fennmaradásával kell számolni, így a terület vízellátottságának javítására kell törekedni, a belvizek minél hosszabb ideig történő megőrzésével. Jelenlegi állapotát tekintve e területen legfeljebb záportározó jelölhető ki így új hasznosítási formaként. Ezzel a terület beépítését is korlátozni lehet, ugyanakkor a többlet víz a nádas számára kedvező.
- A nádasokon belül a nyílt vízfelszín aránya is növelhető tartós vízborítás esetén.
- Bányászati tevékenység nem végezhető.
- Az illegális hulladék-, építési törmelék-elhelyezés szankcionálandó.

2.2. Nádas-tó

- A Nádas-tó öblözete igen jól képes megőrizni a lehullott csapadékot és a feltörő talajvizeket, ám a Nádas-tó-Nagyszéki-főcsatorna és a Szirtus-széki-csatorna által felfűzött semlyékek, szikes tavak felszínén elvezetett vízének is befogadója, de e vizek jelentős része el is távozik a területről. Ezért a Nádas-tó keleti csücskénél, a kiskertes beépítésű zóna határánál egy vízvisszatartó műtárgy építése lenne szükséges. A vízutánpótlást mindenképp a Dorozsma-Majsai-homokhát területén összegyűlő felszíni és felszín alatti vizekből kell megoldani, a Tiszából történő vízutánpótlás a vizek eltérő vízkémiai paramétereinek miatt egyelőre nem javasolt. Mederszintű vízvisszatartás javasolt a Nádas-tó-Nagyszéki-főcsatornában úgy, hogy a szikes mocsárral, nádassal borított részek nemcsak tavasszal, hanem nyáron is tocsogósak maradjanak (dm-es vízborítás). Rendkívül fontos azonban a terület pannon szikes élőhelyeinek, vizes élőhelyeinek élőhely- és fajdiverzitásának megőrzése, azaz a szikes rétekekkel, mézpázsitos szikfokokkal és vakszikekkel borított mederperem változatos, összetett, évről évre a csapadék és a sóellátottság függvényében kissé változó földdinamikájú élőhelymozaikjainak megőrzése. Valójában e mederperemi szikes rétekekkel, mézpázsitos szikfokokkal és vakszikekkel borított szegély még a Nádas-tó medrének szikes mocsaraitól és nádasaitól is értékesebb természetvédelmi szempontból, ez adja a terület igazi biodiverzitását. A Nádas-tóban a meder peremre is kiterjedő, hosszú ideig elnyúló vízborítás a szikes mocsarak, nádasok irányába tolhatja el a szikes réteket, mézpázsitos szikfokokat, vakszikeket, ami természetvédelmi szempontból egyáltalán nem kívánatos, a meglévő biológiai sokféleség eltűnéséhez vezethet. Ez azt jelenti, hogy a víz túlzott visszatartása sem kívánatos, ezért szabályozható műtárgyra van szükség. Nyár elejére biztosítani kell a szikes rétekekkel, mézpázsitos szikfokokkal és vakszikekkel borított meder perem kiszáradását is a Nádas-tón, ami a műtárgy üzemeltetésénél nagy odafigyelést, a helyi természetvédelmi őrrrel való fokozott egyeztetést követel meg. Körgátas tározó kialakítása nem támogatandó. A Nádas-tó-Nagyszéki-főcsatorna Nádas-tó menti részén a főcsatorna talpmélységének csökkentése is szükséges lehet, ami a vízvisszatartás hatékonyságát növelheti. Ez azonban körültekintő tervezést igényel, mert a hosszú ideig elhúzódó vízborítás a szikes gypszegegy eltűnéséhez vezethet. Szárazabb években azonban az alacsonyabb talpmélység mellett hatékonyabban folyhat a mederszintű tározás.

- Megakadályozandó az ezüstfa további terjedése a szikes tó körüli homoki sztyeppréteken. Az állomány ritkítása is elképzelhető, de csak télen.
- Az ezüstfa terjedése a homoki sztyepprétek legeltetésével, kaszálásával is akadályozható. A legeltetés szarvasmarhával, juhval és lóval is folyhat, de az korlátozódjon a Nádas-tavat övező homoki sztyepprétekre, az állatokat – különösen költési időszakban – a Nádas-tó mocsaras, nádas részeibe nem lehet behajtani. Igen körültekintően legeltethetők a szikes rétekkel, mézpzásitos szikfokokkal és vakszikekkel övezett tóperemek is, de a mérsékelt legeltetés itt sem leképzelhetetlen. Az állatállományt nem lehet túltartani, de ennek veszélye még nem fenyeget. A legelés, kaszálás fennmaradása tehát fontos.
- A Nádas-tó szikes mocsaraiban, nádasában semmilyen kezelésre sincs szükség, ott csak olyan kezelés képzelhető el, amelyet az állami természetvédelem valamely faj fenntartása, megőrzése szempontjából kezdeményez, de egyébként e területek kezelésére nincs szükség. A nádvágásra időnként szükség lehet mozaikosan, azért, hogy minél változatosabb mocsári élőhelyek legyenek jelen, de ezt csak téli időszakban lehet elvégezni.
- A Nádas-tó tervezett helyi védettségű területének északi részén lévő felhagyott homokbánya (hrsz: 0405/1, 0405/2, 0406) már 2003-ban igen jó regenerálódottsági fokot mutatott. Natura 2000-es jelölő élőhelynek számító homoki sztyepprétek, a mélyebb részekben szikes rétek regenerálódtak, de a terület nyugati szegélyén az egész Dorozsma-Majszai-homokháton unikalitásnak számító magyar csenkesz (*Festuca vaginata*) uralta nyílt homokpusztagyeppek kimondottan jó természetességű foltjai is megjelentek. Eme utóbbi gyepek kialakulásához a bányászat során létrejött pionír homokfelszínek megjelenése járult hozzá. Ezek a gyepek azonban feltehetően záródni fognak a szukcesszió előrehaladtával, így a nyíltabb részek juhval vagy szarvasmarhával való legeltetése kimondottan kívánatos lenne. A legmélyebb fekvésű részekben nádasok is találhatóak. A száraz homoki sztyeppréteken a bányaterület peremén a cserjésedési-erdősödési folyamatok is intenzívek. Sajnos ezeket nem a fehér (*Populus alba*) és a szürke nyár (*Populus canescens*), hanem invazív fajok (ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*), akác (*Robinia pseudo-acacia*), amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*)) vezérlik, amelyekből kiterjedt invazív fajú spontán erdők jöttek létre a homoki sztyepprétek helyén. Az invazív fajok háttérbe szorítása, ritkítása fontos lenne e területen a vegetációs időszakon kívül. A bányagödör növényzetének lassú regenerációja is megindult, az egykori bányatelek mélyfekvésű részein nádasok jelentek meg. A bányagödör hosszútávon vizes élőhely rekonstrukció színhelye lehetne, ahol nyílt vízfelszínnel mozaikos nádasok kialakítása lenne a cél. A terület kiválóan alkalmas lenne belvízi-víztározó vagy öntözővíz-tároló kialakítására. Mérete összevethető a szomszédos Kapca-székkal, de mivel az értékes szikes tó, s ott a helyi növényzet és állatvilág fennmaradását sokkal fokozottabban figyelembe kell venni, kevesebb műszaki létesítmény megvalósítására van lehetőség (legfeljebb egy víz beeresztő és vízmegtartást célzó zsilip képzelhető oda el), így az intenzívebb vízgazdálkodás, az öntözővíz célú tárolás az egykori bányatelken sokkal jobban, kisebb természetvédelmi kockázattal valósítható meg. A víztárolás – mivel közel fekszik a Kapca-székhez és a Nádas-tóhoz – mindkét vizes élőhely és a környező szántott hátaik vízgazdálkodási viszonyait is javítaná, azok vízellátottságát a tározás önmagában kiegyensúlyozottabbá tehetné a víz bányatelken való megtartásával a talajvíz és a felszíni vizek közötti hidrodinamikai kapcsolatot, a kapilláris vízemelés miatt. Mindezzel párhuzamosan fokozottan ügyelni kell majd e bányató területén a vízminőség megőrzésére, a kommunális és mezőgazdasági eredetű szennyeződések meg kell akadályozni, mert ez a környező szikes tavakra is veszélyt jelenthet. Különösen a szerves anyagok felhalmozódása megakadályozandó. Idővel, ha az eutrofizáció miatt szükséges lehet a téli időszakban nádvágást végrehajtani a bányatóban, ha a nád már olyan nagymértékben elburjánzott, hogy az az onnan kikerülő vizek szerves- és tápanyagtartalmát már jelentősen megnöveli.
- A Szirtus-széki-csatorna mentén a Nádas-tó és Sándorfalva közigazgatási határa közt egy jó-közepes természetességű szürkekákás homoki sztyepprétet tartalmazó természeti terület nyúlvány (hrsz: 0379/2) is csatlakozik, amelynek északi oldalán egy regenerálódó parlag (0380/7) is található, amely az elmúlt években a homoki sztyepprétekké történő regenerálódás magasabb szintjére léphetett. Sovány csenkeszes, fenyérfüves, szürkekákás fűmagkeverék vetésével a terület állapota jelentősen javítható lenne, de ennek kaszálással vagy a szarvasmarha és/vagy juhlegeltetéssel kellene párosulnia, amivel a regenerációs folyamatok gyorsíthatók.
- A védett területen belül művelés ágváltás, beépítés, bányászati tevékenység nem engedélyezhető. A kiskertes beépítés vagy a beszántás különösen nem kívánatos. A gyepeken erdőtelepítés sem lehetséges.
- A Nádas-tó természetvédelmi területen a csatornák kotrása csak előzetes vizsgálat alapján engedélyezhető, a medermélyítés vagy a vízelvezető kapacitás növelése tilos.
- A Nádas-tót övező homoki sztyepprétek Szatymaz és Balástya közigazgatási területére átnyúló részei is később a védett területbe vonandók.
- A Nádas-tóba semmilyen szennyezőanyag nem juttatható, az illegális hulladék, építési törmelék-elhelyezés szankcionálandó.
- A helyi védett terület Sándorfalva-Kővágó-homokbányatavakra eső részén a felhagyott homokbánya tavak spontán regenerációját kell minél jobban elősegíteni. Így mozaikos, széles, hosszú nádas szegélyek megőrzése is szükséges.

- A Sándorfalva-Kővágó-homokbányatavak partjának mesterséges szilárd burkolatú kiépítése nem lehetséges.
- A strand területe korlátok közt tartandó, az a terület déli, jobban regenerálódó részére ne terjedjen tovább.
- A tavak peremén szürke (*Populus canescens*) és fehér nyár (*Populus alba*) alkotta őshonos fafajú facsoportok megőrzendők, kiterjedésük növekedését segíteni kell a parton. E fákat telepíteni is lehet a partra.
- A bányatavak déli részén a spontán regenerációs folyamatok erősebbek, amit segíteni kell, így ott csak a természeti értékek bemutatását célzó beépítés (lásd oktatóközpont) lehetséges. A partél kialakításában törekedni kell a táj geomorfológiai adottságainak leképzésére, így tóba nyúló maradékgerincszerű félszigetek korlátozottan kialakíthatók.
- A nádasok spontán regenerációja elősegíthető lapos partszakaszok kialakításával. Évtizedes léptékben természetyszerű parti zonáció, szélesebb nádas sáv kialakítása lenne a cél, így a nád vágását, irtását átmenetileg szüneteltetni kell (kivételek a strand). Az élőhelyrekonstrukció során kerüljük a mesterségesen egyenes, szögben forduló szabályos mértani formájú partélek kialakítását, lehetőség szerint szabálytalan alakú élőhelyfoltok kialakulását segítsük elő.
- A terület bemutatását a tervezett oktatóközpontban a természeti értékek zavarása nélkül kell megtenni.
- A terület bemutatása, kezelése során fokozottan ügyelni kell a 0384/6 helyrajzi számon lévő mocsári nöszőfű termőhely fennmaradására. Itt egyelőre legeltetés nem engedhető meg, mérsékelt kaszálás, a nád visszaszorítása azonban lehetséges. A terület bemutatása, látogatása során a mocsári nöszőfűves termőhelyet taposási kár nem érheti, ott építkezés sem folyhat. Ezért célszerű az oktatóközpont felől a nöszőfűves területet lekeríteni, s egy alacsonyabb korlátot az út felé illetve a terület keleti részére is elhelyezni.
- A területen bemutatótáblák elhelyezhetők.
- A bányató vizébe szennyező anyagok lehetőség szerint ne kerüljenek, így szükséges lenne a kővágói kiskertes térség szennyvizeinek tisztítását is megoldani, a területet a kiépülő csatornahálózatra rákötni, a házi szennyvízszikkasztást visszaszorítani.
- Hulladékok a tó környékén sehol sem helyezhetők el.
- A strandon speciális zajvédelmi rendelet hozása is szükséges lehet, a diszkó illetve más nagy hangterheléssel járó rendezvények e területen nem engedélyezhetők, különösen nem költési időszakban és éjszaka.
- A bányató vizén a jetski és a motorcsónak közlekedése tilos, evezős csónakok használata engedélyezett.
- A bányatavon a horgászat csak kijelölt helyeken (a tó északi és keleti szegélye) engedélyezett, a déli részen, ahol a mocsári nöszőfűves termőhely van, ott tilos. Regenerálódó nádasok helyén horgászati tilalom rendelhető el, de mivel ez évről évre időben változik, a tiltott helyek kijelölése is időben rugalmasnak kell lennie. A horgászok nádirtása, szemetelése szankcionálandó.

3.3. Kapca-szék

- A Kapca-szék Sándorfalva Dorozsma-Majsai-homokhátra eső részének egyik legjobb állapotú szikese tómedre még jelenlegi állapotában is a Nádas-tó mellett. Mivel a település egyik leghomogénabb, legnagyobb kiterjedésű zsiókása itt található, ezért a Kapcsa-széken a legfontosabb természetvédelmi kezelési cél a terület belvizeinek, tavaszi pangóvizeinek minél hosszabb távú megőrzése, a tó szikes jellegének, Na-sóinak megőrzése.
- A Kapca-szék legdélebbi, legmélyebb, zsiókásokkal borított medencéjében igen jelentős mennyiségű víz tározódik egy-egy csapadékosabb időszak után, amely a környék vízgazdálkodását javíthatja. Körgátas tározó kialakítása és a tóból közvetlen vízkivétel azonban nem támogatható. Különösebb beavatkozás nem szükséges általánosságban a terület vízállapotának megőrzéséhez, de a Kapca-szék medencéjének keleti harmadát metsző a Nádas-tó-Nagyszéki-főcsatornával párhuzamos, abból induló és abba torkolló mellékcsatorna megszüntetése javasolható, amivel az ezen mellékcsatorna mentén kialakulni látszó depressziós tölcser megszüntethető. Ezzel a zsiókásban a csatorna mentén kialakuló, kilúgozó szikes rétvonal is megszüntethető. A cél egy egységes, egy élőhelyfoltból álló zsiókás mocsár kialakítása. A degradációs folyamatok még visszafordíthatóak a fenti beavatkozással. A mellékcsatorna mentén megindult kiszáradási, kilúgozóási folyamatok a meglévő zsiókás mocsarak, vakszikek, mézspánsitos szikfokok területének csökkenéséhez, az egységes zsiókás foltok fragmentálódásához vezethetnek.
- A Nádas-tó-Nagyszéki-főcsatorna Kapca-szék felől délre lévő szakaszán egy vízvisszatartó műtárgy elhelyezése is szükséges lenne a Kapca-szék és a Nádas-tó közt. E műtárgy kulcsfontosságú lenne, mert ezzel a Nádas-tó medencéjébe lejutó víz mennyisége is szabályozható lenne, ráadásul a Kuti-dűlő szikes tava és a Makra-tanya körüli semlyékek vízállapotát is javíthatná a főcsatornában megemelkedő vízszint a talajvízszint kapilláris vízemelése miatt. Első sorban itt is a Nádas-tó-Nagyszéki-főcsatornában a mederszintű vízvisszatartás lenne a cél. Ehhez a fenti csatornánál a Kapca-szék közeli szakaszon a főcsatorna talpmélységének csökkentése is szükséges lehet. Szárazabb években így hatékonyabban folyhat a csatornában folyó víztározás. A mederszintű vízvisszatartással a talajvíz szintje is emelhető a csatorna környezetében, ami nemcsak a semlyékekben, szikes

tavakban hozhatja ismét a felszín közelébe az egyre inkább lefelé vándorló, egyre kisebb sótartalmú sófelhalmozódási szintet, de a magasabb talajvízszint a lepelhomok-hátak szántóin a termelés biztonságát, a telepített erdők jobb fennmaradását is biztosíthatná szárazodó, átalakulóban lévő éghajlatunkon. A fenti vízviszatarató műtárgy (zsilip) megépítése azért is fontos lenne, mert a Nádas-tó szikes rétek, mézpzásitos szikfokok és vakszikek alkotta szegélyének tartós víz alá kerülése elkerülendő, azokat csak a tavaszi hóolvadás után, tavasszal boríthatja víz, nyárra ki kell száradjanak megmaradásukhoz. Egy-egy extrém csapadékos időszakban (lásd 2010) azonban magában a Nádas-tóban is megnőhet a felszíni vízborítás mértéke, e peremek tartósabban víz alá kerülhetnek, zsiókásodásuk, nádasodásuk fokozódhat. Egy ilyen helyzetben nem szerencsés, ha további víz érkezik felvízi irányból a Kapca-szék vagy a tőle északabbra fekvő szikes tavak, semlyékek irányából. Természetesen felvízi irányba több szakaszoló zsilip megépítése is szükséges lenne (lásd Bodor-szék, Nagyszék) a szomszédos települések közigazgatási területén. A Kapca-szék víztározásra való alkalmassága a Nádas-tóhoz képest természetvédelmi szempontból kevesebb aggálllyal jár még akkor is, ha a tározóterület kisebb. Ez azzal magyarázható, hogy a szikes rétekek, mézpzásitos szikfokokkal, vakszikekkel borított szikes tó szegélyek kiterjedése jóval kisebb, a szikes tómeder jóval mélyebb. A zsiókás szikes mocsarak az akár nyár végéig, ősz elejéig elhúzódó 10-15 cm-es vízborításhoz is igen jól alkalmazkodtak, az elhúzódó, tartós belvizek számukra sokkal kedvezőbbek. A Kapca-széken a jövőben folyó vízviszataratás esetén is azonban figyelni kell arra, hogy nyár elejére, ha lehet a vízszint kissé csökkenjen, a szikes tómeder peremén létrejöjjenek kiszáradó partszakaszok, amelyek nemcsak a vakszikek, mézpzásitos szikfokok, vakszikek fennmaradása szempontjából fontosak, de ideális élőhelyek a szikes tavak egykori, mára már megfogyatkozóban lévő parti madarainak számára is. Az ilyen partszakaszok a ritkább széki lile (*Charadrius alexandrinus*), gulipán (*Recurvirostra avosetta*), gólyatölcs (*Himantopus himantopus*), piroslábú cankó (*Tringa totanus*), nagy goda (*Limosa limosa*) és a gyakoribb bíbic (*Vanellus vanellus*) számára is kedvezőbbek, de a gázlómadarak (lásd nagy kócsag (*Egretta alba*)) is kedvelik az ilyen apadó vizű szikes tópartokat. A felszíni vízutánpótlás nem prioritás a Kapca-székbe a Nádas-tó-Nagyszéki-főcsatorna irányából, de megelőző vízminőségi mérések után nem elképzelhetetlen. Így a műtárgyat úgy kell kialakítani, hogy a tóba délről a fenti főcsatornából víz legyen juttatható. Erre klímánk változása miatt van szükség, ugyanis e medence akár belvízi-vésztározóként is szolgálhat egy-egy hirtelen nagy mennyiségű csapadékot szolgáltató esemény után. Alkalmas lehet a csatornákon levonuló villámárvizek (flash flood) megfékezésére, kordában tartására, a lehullott csapadék hosszabb időn át való tározására. Azonban a tájban folyó gazdálkodás következtében jelentős számú és mennyiségű potenciális szennyezőforrás (mezőgazdasági tevékenység, szennyvízszikkasztás) van a Nádas-tó-Nagyszéki-főcsatorna mentén. Nemcsak a veszélyes anyagok (lásd nehézfémek), hanem a tápanyagok tómederbe való jutása sem kívánatos. Ezért a tómeder felszíni vízutánpótlását mellőzni kellene egyelőre. A zsiókás szikes mocsarak és az őket övező szikes rétek, mézpzásitos szikfokok, vakszikek jellemzően igen alacsony tápanyagtartalmat igénylő közösségek. A tápanyag-terhelés hatására a mézpzásitos szikfokok, vakszikek szikes rétekké, majd jellegtelen nádasokká alakulhatnak át, s a zsiókás szikes mocsarak elnadasodása - előbb szikes mocsárrá majd nem szikes, nem tözegképző nádasná alakulása - következhet be. A zsiókások nádasodásának megakadályozása és a fenti értékes, ritka, Natura 2000-es jelölő élőhelynek számító gyepek, szikes mocsarak megőrzése érdekében elsősorban a helyben lehulló csapadékokra és a feláramló talajvizekre, azok helyben való megőrzésére és helyben történő elpárologtatására kell törekedni. Ez a táj természetes vízdinamikája, amihez a műszaki létesítményekhez is alkalmazkodnia kell. Ezért a felszíni vízutánpótlásra nem kellene törekedni, azt viszont mindenképp meg kell akadályozni, hogy a belvízelvezető csatornák a vizet elvigyék a területről, a tavat lecsapoló árok e hatásának megszüntetésével. A Nádas-tó-Nagyszéki-főcsatornában visszatartott víz a felszín alatti átszivárgás miatt hatékonyan képes lehet a Kapca-székben összegyűlt vizet megtartani, a csatorna vízszintjével így hidrológiai egyensúlyba kerülhet a szikes tó. A csatornában folyó vízviszataratással így a tóba való vízviszataratás is hatékonyabb lehet, mert a lehullott csapadék és talajvíz táplálta víztérből az elszivárgás a terület fő délkeleti lejtési irányába - azaz a csatorna felé - jelentősen csökkenthető. Az elkövetkező évtizedekben a csapadék és a feltörő talajvizek mennyisége azonban oly annyira lecsökkenhet, hogy a Nádas-tó-Nagyszéki-főcsatornából való vízutánpótlás, a csatorna és a Kapca-szék közti intenzívebb kommunikáció elkerülhetetlen lesz. Emiatt feltehetően a növényzet átalakulásával kell számolni, amit azonban napjainkban nem kellene még felgyorsítani. Lehetőség szerint el kell kerülni azt, hogy a Kapca-székben folyó vízviszataratással az abba északról futó semlyékben is hosszú időn át felszíni vízborítás legyen jelen, mert ez a szikes rétek és mézpzásitos szikfokok zsiókásodásához, elnadasodásához vezethetne. Ez gazdálkodási szempontból sem jó, mert a zsiókás, nádasodó gyepek takarmányértéke sokkal rosszabb. E folyamatok segítségével a semlyék kaszálói, legelői tűnhetnek el, e tájhasználati forma lehetőségeit jelentősen bekorlátozva, ami szintén nem lehet cél. A semlyéket metsző vakcsatorna a semlyék területén azonban szintén betemethető vagy legalább talpmélysége csökkenthető. Összességében igen kifinomult, a helyi tapasztalatokat felhasználó, az egyes évek csapadékösszegéhez, csapadékeseményeihez igazodó komplex szemléletű vízkormányzásra lesz majd szükség nemcsak a Nádas-tónál, de a Kapca-széken is.

- A Kapca-szék északi semlyéknyúlványa mellé nem telepíthetők szennyező-források (így állattartó telepek, ipari létesítmények sem), amelyek különböző káros anyagokkal (bele értve a tápanyagtöbbletet

produkáló tevékenységeket) terhelnék a Kapca-szék zsiókások borította medencéjét, ugyanis e semlyékrész felől kapja a Kapca-szék a feltörő talajvizekből származó vízutánpótlását. A kisparaszti gazdálkodásban folytatott, pár állatra alapuló szarvasmarha, juh esetleg lótarítás azonban nem ellentétes e célokkal a semlyéknyúlvány szikes rétejein, homoki sztyepprétejein, sőt e gyeptípusok kezeléséhez a mérsékelt legeltetés, egyszeri kaszálás fenntartása szükséges is, mert az ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*) – mint invazív faj – már megjelent ezen területeken. Az ezüstfa visszaszorítására egyelőre még nem szükséges külön intézkedést hozni, de figyelni kell terjeszkedését, e faj terjedése a száraz homoki sztyeppréteken megakadályozandó, ami azonban a fenti kezelési formák mellett lehetséges.

- A Kapca-szék déli szikes mocsara egyelőre semmilyen kezelést nem igényel, legeltetése, kaszálása szükségtelen, költési időszakban zavaró is lehet.
- A Kapca-szék területén beépítés, bányanyitás, hulladék-elhelyezés, erdőtelepítés nem lehetséges.

3.4. Kuti-dűlő gyepe szikes tóval (Homokpuszta)

- A terület homoki sztyeppréteit metsző és a területet keletről határoló csatornák betemethetők, mert azok eleve a száraz gyepeket szárítják tovább.
- A Nádastó-Nagyszéki-főcsatorna semlyékből kivezető szakaszán vízvisszatartó műtárgy építése javasolt. A semlyéket metsző keresztcsatornákat is be lehetne temetni ez által is növelni lehetne a csapadékosabb időszakok – különösen a tavaszi hóolvadás - után összegyűlő vízborítás tartósságát. A semlyék nyár eleji kiszáradása a csatornában meder szintig történő vízvisszatartás mellett azonban kívánatos. A hosszú ideig elnyúló vízborítás a szikes mocsarak, nádasok irányába tolhatja el a szikes réteket, s különösen a mézpzásitos szikfokokat, ami természetvédelmi szempontból egyáltalán nem kívánatos. A Nádastó-Nagyszéki-főcsatorna Kuti-dűlő szikes tava melletti szakaszán a talpmélységének csökkentése is szükséges lenne, mert így a szárazabb években hatékonyabban folyhatna a csatornában folyó víztározás.
- A terület kaszálása fenntartható, de mérsékelt szarvasmarha és juhlegeltetés is lehetséges.
- Az ezüstfa terjedése kordában tartható, a meglévő állományok még a madarak számára fontosak lehetnek, így a terület táji diverzitását növelik, de a további terjeszkedés már nem kívánatos.
- Beépítés, bányanyitás, hulladék-elhelyezés, erdőtelepítés nem lehetséges.

3.5. Békás

- A terület északi és nyugati részén lévő padkás szikes élőhelymozaikok és löszsztyepprétek uralta rész jobb állapotú, kevesebb természetvédelmi problémával küzd. E gyepek mérsékelt juh- és vagy szarvasmarha-legeltetéssel fenntarthatók, azok legeltetése szükséges is.
- A terület déli és keleti másodlagos szikes területrésze azonban leromlottabb állapotú, így természeti állapotának javításához aktív természetvédelmi kezelés lenne szükséges. E terület rész leromlottabb állapota a kezelés (legeltetés, kaszálás) hiányának következménye. A terület kaszálását, legeltetését (főleg szarvasmarhával, esetleg juhval) érdemes lenne a jövőben újra elkezdni. Mérsékelt cserjeirtás, a nádas kisebb mértékű visszaszorítása, illetve az ezüstfás újulat visszaszorítása szintén további feladat lenne. A gyalogakácos cserjések teljes egészében kiirtandók, főleg, hogy egyelőre még kis kiterjedésűek. Az ezüstfák is ritkíthatók, de a ligetes tájkép, a madárvilág megőrzése miatt komolyabb ezüstfa-irtásra nincs szükség. Az ezüstfák kivágását a téli időszakra kell időzíteni, s a cserjeirtás is ekkor történjen. A legeltetés ismételt bevezetésével az ezüstfás állományok jól karbantarthatók lennének, a faj terjeszkedése megállítható lenne. Ez azért is fontos, mert e térség hazánk egyik legkoncentráltabban ezüstfával fertőzött vidéke.
- Hosszabb távon szükséges lenne a löszmaradvány-felszín közepén lévő szántó felhagyása, s ott löszsztyepprétek gyeprekonstrukciójának végre hajtása. Ez azért is fontos, mert ezen élőhelyek nagyon megritkultak ebben a tájban, s azok korábban sem voltak gyakoriak e tájban.

Kezelési terv

a

Sándorfalva belterületén lévő helyi védettségű természeti emlékekhez

4. Belterületi helyi jelentőségű természeti emlékek

1.1. Zrínyi utcai platánfa sor

A platánfák nemcsak az utca szélén, hanem több az előkertekben van.

- E fák később sem vágathatók ki.
- A fák helyén építmények nem hozhatók létre.
- 2 m sugarú körben a törzsek körül új szilárd burkolat sem helyezhető el a háztelkeken, azért, hogy a platánok gyökerének levegőzése biztosított legyen. Ez a fák túlélését, a gombabetegségek elleni védekezést is segíti (lásd Csongrádi példa, ahol a betonburkolat felbontására volt szükség a Fő utcai fák megmentéséhez). Ha szükséges, speciális betegség esetén a meglévő burkolat felszedendő, szabad földes felszín biztosítandó.
- A fenti helyi jelentőségű természeti emlékek fái csak akkor vágathatók ki, ha a fák súlyos betegséget kaptak el, s az már semmilyen kezeléssel sem gyógyítható. Az esetleges fertőzések kezelésénél a legtermészetbarátabb módszereket kell megválasztani. A sérült fák csonkolással, a sérült lombkoronarészek részleges eltávolításával is kezelhetők betegség vagy viharkár esetén. Emberéletet veszélyeztető károsodás esetén első körben a sérült koronarész eltávolítása oldható csak meg, a fák kivágását csak akkor célszerű elvégezni, ha a fa tövestől csavarodott ki, azaz még csonkolással sem menthető meg.
- Vonalas létesítmények (közmű, elektromos hálózat) létesítésekor a fák lombkoronáját és gyökérzetét sem lehet megsérteni. Az ilyen típusú infrastrukturális beruházásoknál ügyelni kell arra, hogy a lehető legkisebb károsodás lépjen fel, de ezt leginkább célszerű elkerülni. Így olyan alternatívákat kell választani, amely nem vagy – ha az technikailag nem lehetséges, de a közérdek megkívánja - csak elhanyagolható, helyre állítható mértékben okoznak károsodást a fákban.
- A fák pótlását azonos fafajjal kell elvégezni.

1.2. Széchenyi utca 13. szám alatt álló platánfa

- E fa soha sem vágatható ki.
- A fa helyén építmények nem hozhatók létre.
- 2 m sugarú körben a törzsek körül új szilárd burkolat sem helyezhető el a háztelkeken, azért, hogy a platánok gyökerének levegőzése biztosított legyen. Ez a fák túlélését, a gombabetegségek elleni védekezést is segíti (lásd Csongrádi példa, ahol a betonburkolat felbontására volt szükség a Fő utcai fák megmentéséhez). Ha szükséges, speciális betegség esetén a meglévő burkolat felszedendő, szabad földes felszín biztosítandó.
- Az esetleges fertőzések kezelésénél a legtermészetbarátabb módszereket kell megválasztani. A sérült lombkoronarészek részlegesen eltávolíthatók, de ez csak olyan viharkár esetén javasolt, amikor a lombkorona oly annyira sérült, hogy az emberi vagy anyagi értékekben komoly kárt okozhat.
- Vonalas létesítmények (közmű, elektromos hálózat) létesítése városképvédelmi és természetvédelmi szempontokból sem kívánatos 20 m-en belül.

1.3. Sportpályát övező fák

- Külön figyelni kell a szürke nyarak és kocsányos tölgyek (ezen belül is a 816/6 helyrajzi számon található (a sportpálya délnyugati csücskénél lévő) természetvédelmi, tájképi, városképvédelmi szempontból is fontos vaskos törzsű, terebélyes lombkoronájú, korosabb 4 kocsányos tölgyre (*Quercus robur*)) megőrzésére, mert ezek nagyméretű példányai Sándorfalván is unikálisak. A természetvédelmi szempontból e kiemelten értékes őshonos fajok később sem vágathatók ki.
- A kocsányos tölgyek semmilyen körülmények közt sem vágathatók ki.
- A fák helyén új építmények, utak nem hozhatók létre, azokat a fák közé sem lehet megépíteni (a sportpálya bejáratánál a védett fasor megszakad elve!).
- A védett fasor 15 m-es körzetében semmilyen új infrastrukturális létesítmény, s különösen építmény vagy betonozott út nem helyezhető el. A törzsek köré szilárd burkolat nem helyezhető el.
- A fenti helyi jelentőségű természeti emlék fái csak akkor vágathatók ki, ha a fák súlyos betegséget kaptak el, s az már semmilyen kezeléssel sem gyógyítható, kivéve a kocsányos tölgyeket, amelyeket lábon elhalva is

érdemes meghagyni (valójában fogalmunk sincs mennyi időt élnek, 1200 éves kor sem kizárt!). Az esetleges fertőzések kezelésénél a legtermészetbarátabb módszereket kell megválasztani. A sérült fák csonkolással, a sérült lombkoronaszemek részleges eltávolításával is kezelhetők betegség vagy viharkár esetén. Emberélelet veszélyeztető károsodás esetén első körben a sérült koronaszem eltávolítása lehetséges, de a fát ekkor sem szabad kivágni, ha a fa még áll.

- A Sport utcai platánfasornál kérdéseket vehet fel a fák nagy sűrűsége, de a 23 platánfát egyelőre célszerű jelenlegi állapotában megőrizni, mert zárt falat képeznek a szelek ellen, s fontos élőhelyek is többek közt számos madár és ízeltlábú számára. Azonban egy erős viharkár esetén a sérült lombkoronaszem vagy esetleg a félig kitört törzs a későbbi védelem ellenére is eltávolítandó a további szélkár és az emberi élet és anyagi javak biztonságának megőrzése végett. Növedéfköszítő vágás azonban nem elképzelhetetlen e fasornál, de ekkor csak 1-2 egyed vehető ki.

- Vonalas létesítmények (közmű, elektromos hálózat) létesítésekor a fák lombkoronáját és gyökérzetét nem lehet megsérteni. Az ilyen típusú infrastrukturális beruházásoknál ügyelni kell arra, hogy a lehető legkisebb károsodás lépjen fel, de ezt leginkább célszerű elkerülni. Új légvezetékek, föld alatti infrastruktúra nem helyezhető el a fatörzsek mellett.

- A fák pótlását viharkár esetén azonos fajfajjal kell elvégezni, de a tájidegen fák, különösen az invazív fajok (akác, amerikai kőris) más a fasorban szereplő fajokkal (lásd kocsányos tölgy, szürke nyár, fehér nyár, nemes nyár, platán) is helyettesíthetők. Más tájhoz fajok is ültethetők a fasorba, de akár vadgesztenye is.

- Az özöngyomnak számító fajok (pl. akác (*Robinia pseudo-acacia*), ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*), zöld juhar (*Acer negundo*), bálványfa (*Ailanthus altissima*), nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*), amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*)), cserjék (pl. gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), közönséges ördögceérna (*Lycium barbarum*), kínai ördögceérna (*Lycium chinense*), amerikai alkörmös (*Phytolacca americana*)) és lágyszárúak (lásd kanadai aranyvessző (*Solidago canadensis*), magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), nebánsvirágok (lásd kisvirágú nebánsvirág (*Impatiens parviflora*), bíbor nebánsvirág (*Impatiens glandulifera*)), invazív őszirózsák (mirigyos őszirózsza (*Aster novae-angliae*), sötétlila őszirózsza (*Aster novi-belgii*), simalevelű őszirózsza (*Aster laevis*), fűzlevelű őszirózsza (*Aster x salignus*), lándzsás őszirózsza (*Aster lanceolatus*), kisvirágú őszirózsza (*Aster tradescantii*)) ültetése tilos.

- Törekedni kell a fasor egységének megőrzésére azért is szükség van, mert az védi a sportpályát a délkeleti szelektől. A további fragmentálódás elkerülendő.

- A 857/2 és a 855 valamint 854 hrsz-ok határára egy további fasort lenne érdemes telepíteni, ami nemcsak a sportpályát, hanem az azt határoló fákat is hatékonyan védené az északnyugati szelektől, amely által a potenciális viharkár csökkenthető. A telepítésnél a fajfaj-választáskor a sportpálya körüli fasor nem invazív fajokkal telepítendő (lásd platán, kocsányos tölgy, fehér nyár, szürke nyár, esetleg nemes nyár vagy vadgesztenye).

1.4. Régi városi strand fái

- Mivel egyedi természeti értékekről van szó, ezért a platánok, vadgesztenyék semmilyen körülmények között sem vágathatók ki.

- A fák helyén új építmények, utak nem hozhatók létre, azokat a fák közé sem lehet megépíteni 15 m-es körzeten belül. A törzsek köré szilárd burkolat nem helyezhető el.

- Az esetleges fertőzések kezelésénél a legtermészetbarátabb módszereket kell megválasztani. A sérült vagy beteg fák csonkolással, a sérült lombkoronaszemek részleges eltávolításával is kezelhetők betegség vagy viharkár esetén. Emberélelet veszélyeztető károsodás esetén első körben a sérült koronaszem eltávolítása lehetséges, de a fát ekkor sem szabad kivágni, ha a fa még áll.

- Vonalas létesítmények (közmű, elektromos hálózat) létesítésekor a fák lombkoronáját és gyökérzetét nem lehet megsérteni. Az ilyen típusú infrastrukturális beruházásoknál ügyelni kell arra, hogy a lehető legkisebb károsodás lépjen fel, de ezt leginkább célszerű elkerülni. Új légvezetékek, föld alatti infrastruktúra nem helyezhető el a fatörzsek mellett.

- A fák pótlását viharkár esetén azonos fajfajjal kell elvégezni, de a tájidegen fák, különösen az invazív fajok (akác, amerikai kőris) más a fasorban szereplő fajokkal (lásd kocsányos tölgy, szürke nyár, fehér nyár, nemes nyár, platán) is helyettesíthetők.

- Az özöngyomnak számító fajok (pl. akác (*Robinia pseudo-acacia*), ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*), zöld juhar (*Acer negundo*), bálványfa (*Ailanthus altissima*), nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*), amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*)), cserjék (pl. gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), közönséges ördögceérna (*Lycium barbarum*), kínai ördögceérna (*Lycium chinense*), amerikai alkörmös (*Phytolacca americana*)) és lágyszárúak (lásd kanadai aranyvessző (*Solidago canadensis*), magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), nebánsvirágok (lásd kisvirágú nebánsvirág (*Impatiens parviflora*), bíbor nebánsvirág (*Impatiens glandulifera*)), invazív őszirózsák (mirigyos őszirózsza (*Aster novae-angliae*), sötétlila őszirózsza (*Aster novi-belgii*), simalevelű őszirózsza (*Aster*

laevis), füzlevelű őszirózsa (*Aster x salignus*), lándzsás őszirózsa (*Aster lanceolatus*), kisvirágú őszirózsa (*Aster tradescantii*)) ültetése tilos a fürdő területén.

1.5. Pallavicini-kastély kertje

- A terület természetvédelmi értéksége főleg a kastélykerten belül található (2423/2) fehér nyarak, tölgyek, juharok és platánok adják, amelyek semmilyen körülmények közt sem vágathatók ki.
- A fák helyén új építmények, utak nem hozhatók létre, azokat a fák közé sem lehet megépíteni 15 m-es körzeten belül. A törzsek köré szilárd burkolat nem helyezhető el.
- Az esetleges fertőzések kezelésénél a legtermészetbarátabb módszereket kell megválasztani. A sérült vagy beteg fák csonkolással, a sérült lombkoronarészek részleges eltávolításával is kezelhetők betegség vagy viharkár esetén. Emberéletet veszélyeztető károsodás esetén első körben a sérült koronarész eltávolítása lehetséges, de a fát ekkor sem szabad kivágni, ha a fa még áll.
- Vonalas létesítmények (közmű, elektromos hálózat) létesítésekor a fák lombkoronáját és gyökérzetét nem lehet megsérteni. Az ilyen típusú infrastrukturális beruházásoknál ügyelni kell arra, hogy a lehető legkisebb károsodás lépjen fel, de ezt leginkább célszerű elkerülni. Új légvezetékek, föld alatti infrastruktúra nem helyezhető el a fatörzsek mellett.
- A fák pótlását viharkár esetén lehetőleg azonos fafajjal kell elvégezni, de a tájidegen fák, különösen az invazív fafajok (akác, amerikai kőris) más a kastélyparkban jelenlévő fajokkal (különösképp kocsányos tölgyvel, fehér nyárral, platánnal, juharokkal) is helyettesíthetők.
- Új fák telepítése esetén a kertben előforduló fajok, de különösképp az őshonos és tájhoz fajok támogatandók, így kocsányos tölgy, fehér nyár, hazai juharfajok, illetve platán vagy vadgesztenye prioritásosak. Emellett fekete nyár, szürke nyár, hazai szilek, kőrisek, hársak telepítése is elképzelhető.
- Az özöngyomnak számító fafajok (pl. akác (*Robinia pseudo-acacia*), ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*), zöld juhar (*Acer negundo*), bálványfa (*Ailanthus altissima*), nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*), amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*)), cserjék (pl. gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), közönséges ördögcérna (*Lycium barbatum*), kínai ördögcérna (*Lycium chinense*), amerikai alkörmös (*Phytolacca americana*)) és lágyszárúak (lásd kanadai aranyvessző (*Solidago canadensis*), magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), nebánsvirágok (lásd kisvirágú nebánsvirág (*Impatiens parviflora*), bíbor nebánsvirág (*Impatiens glandulifera*)), invazív őszirózsák (mirigyos őszirózsa (*Aster novae-angliae*), sötétlila őszirózsa (*Aster novi-belgii*), simalevelű őszirózsa (*Aster laevis*), füzlevelű őszirózsa (*Aster x salignus*), lándzsás őszirózsa (*Aster lanceolatus*), kisvirágú őszirózsa (*Aster tradescantii*)) ültetése tilos.
- A Szabadság tér déli részén egy sűrűn, csoportosan ültetett fasorban idővel lehet, hogy egy-két egyed a szomszédos egyedek jobb növekedése végett ki kell venni, azaz növedékfokozó vágás ez utóbbi esetben nem zárható ki. A cél, hogy minél több egyed érje meg az időskort.
- Ha a kastélykert déli részén a sétálóútból eső fák esetleg kiszáradásnak indulnak, akkor a törzsek körül a sóderes rész eltávolítása szükséges lehet.
- A piac felőli oldalon további fák telepítendőek.
- A vízmű terület köré a kerítés mellé újabb fafajok telepíthetők.
- A fák alatt kiritkult taposott gyomnövényzet található, amelyen egy újabb gyepterítés - főleg a kastélyudvar hátsó piac felőli részén - szükséges. Invazív fűfaj (energiafű) ne legyen a magkeverékben.
- A gyepterítés szükséges lehet a fák alatt is a futóhomok talajok miatt.
- A gyepterítést fűnyíróval is végre lehet hajtani.
- A Szabadság tér irányából elbontandó a betonkerítés, helyette egy átláthatóbb és vagy alacsonyabb kerítés sokkal esztétikusabb lenne.
- A madarak költésének elősegítéséhez a meglévők mellett újabb madárodúk is kihelyezhetők.

1.6. Szabadság tér fái

- A park fáinak, a faborítás jövőbeni folyamatos megőrzése biztosítandó, így a fákat csak igen nyomós indok (teljes pusztulás, viharkár) mellett lehet kivágni, de helyébe, ha lehet azonos fafajt, vagy a parkban már meglévő fafajt kell ültetni. Az őshonos és tájhoz fajok (kocsányos tölgy, szürke nyár, nagylevelű hárs, közönséges nyír), esetleg a platán vagy a vadgesztenye a pótláskor előnyben részesítendőek.
- A terület természetvédelmi értéksége főleg a kocsányos tölgyek, nagylevelű hársak, természetes nyírek, platánok és egy csonkolt idős szürke nyár adja, amelyek megőrzésére fokozottan törekedni kell, ezek csak viharkár esetén vágathatók ki, ha a szél azokat majdnem tövestől csavarta ki.
- Az esetleges fertőzések kezelésénél a legtermészetbarátabb módszereket kell megválasztani. A sérült vagy beteg fák csonkolással, a sérült lombkoronarészek részleges eltávolításával is kezelhetők betegség vagy viharkár esetén. Emberéletet veszélyeztető károsodás esetén első körben a sérült koronarész eltávolítása lehetséges, de a fát ekkor sem szabad kivágni, ha a fa még áll.

- A fák helyén új építmények, utak nem hozhatók létre, kivéve csak azokon a helyeken, ahol nagyobb a gyepborítás és rendszeres a gyalogosok taposása.
- Vonalas létesítmények (közmű, elektromos hálózat) létesítésekor a fák lombkoronáját és gyökérzetét nem lehet megsérteni. Az ilyen típusú infrastrukturális beruházásoknál ügyelni kell arra, hogy a lehető legkisebb károsodás lépjen fel, de ezt leginkább célszerű elkerülni. Új légvezetékek, föld alatti infrastruktúra nem helyezhető el a fatörzsek mellett.
- A fák pótlását viharkár esetén lehetőleg azonos fafajjal kell elvégezni, de a tájidegen fák, különösen az invazív fajok (akác, nyugati ostorfa) más a parkban jelenlévő fajokkal (különösképp kocsányos tölgyel, fehér nyárral, platánnal, hársakkal) is helyettesíthetők, de a hazánkban őshonos juharok, kőrisek, szilék, nyír, sőt vadgesztenyével is elvégezhető.
- Új fák telepítése esetén a parkban előforduló fajok, de különösképp az őshonos és tájhoz fajok támogatandók, így kocsányos tölgy, fehér nyár, hazai juharok, kőrisek, szilék, hársak, nyír, de alkalmas e célra a platán vagy a vadgesztenye is.
- Az özöngyomnak számító fajok (pl. akác (*Robinia pseudo-acacia*), ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*), zöld juhar (*Acer negundo*), bálványfa (*Ailanthus altissima*), nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*), amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*)), cserjék (pl. gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), közönséges ördögcérna (*Lycium barbatum*), kínai ördögcérna (*Lycium chinense*), amerikai alkörömös (*Phytolacca americana*)) és lágyszárúak (lásd kanadai aranyvessző (*Solidago canadensis*), magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), nebánsvirágok (lásd kisvirágú nebánsvirág (*Impatiens parviflora*), bíbor nebánsvirág (*Impatiens glandulifera*)), invazív őszirózsák (mirigyes őszirózsa (*Aster novae-angliae*), sötétlila őszirózsa (*Aster novi-belgii*), simalevelű őszirózsa (*Aster laevis*), fűzlevelű őszirózsa (*Aster x salignus*), lándzsás őszirózsa (*Aster lanceolatus*), kisvirágú őszirózsa (*Aster tradescantii*)) ültetése tilos.
- A fák alatti pázsit taposása végett további gyepvetés is szükséges. A park gyepének felülvetése azokon a helyeken, ahol kiritkul folyamatosan megoldandó feladat. A magkeverék energiafüvet nem tartalmazhat.
- A gyep öntözése szükséges lehet a fák alatt is a futóhomok talajok miatt.
- A gyep kezelését fűnyíróval is végre lehet hajtani.
- További nem invazív dísznövények, dízcserjék korlátozottan ültethetők a parkba.
- A madarak költésének elősegítéséhez madárodúk is kihelyezhetők.
- A parkba fizikálisan már több fa nem ültethető, csak a park buszmegálló felőli részére.